Het heeft even geduurd voor ik toekwam aan het schrijven van deze Nieuwsbrief. Hoewel de Coronacrisis voor een groot deel van de sector desastreus is, geldt dat niet voor mijzelf. Het leverde extra opdrachten op: voor het Platform Arbeidsmarkt voor de Culturele & Creatieve Toekomst en voor het Europees Parlement (samen met IdeaConsult, Goethe Institut en InfoRelais) over de gevolgen van de crisis met de vraag om beleidsaanbevelingen voor een sterkere en meer toekomstbestendige sector. Ons rapport voor het Europees Parlement presenteren we op 25 februari aan de Cultuurcommissie, waarschijnlijk wordt het voor die tijd nog gepubliceerd.

Inmiddels heb ik ook de tekst geschreven voor de Voices of Culture-call over de (economische) positie van kunstenaars, mobiliteit en artistieke vrijheid. Dit project biedt ruimte aan de sector om haar ideeën te laten horen over deze onderwerpen aan de Europese Commissie. Later dit jaar (en volgend jaar) zal een groep van experts uit de lidstaten zich ook over deze onderwerpen buigen en een rapport opstellen.

Deze opdrachten leveren nieuwe inzichten en ideeën op. Maar omdat de resultaten ervan nog niet gepubliceerd zijn, schrijf ik daar later over. Nu even terug naar een onderwerp waar veel gebeurt, maar het de vraag is of er niet meer en wat anders moet gebeuren om de rol van kunst op dit terrein te versterken.

Kunst & Zorg
Ik schrijf nu met name over Kunst & Zorg, maar eigenlijk geldt wat ik schrijf ook voor andere gebieden in de samenleving waarop kunstenaars actief zijn.
Er is veel aanbod van kunstenaars op allerlei terreinen in de zorg, vooral van individuele kunstenaars. Hier en daar zijn er collectieven actief, soms samen met opleidingen en fondsen. Er vindt ook onderzoek plaats, verspreid over verschillende instituten. Dat klinkt goed toch? Laat duizend bloemen bloeien… Of is het een warboel waar niemand het overzicht heeft en nadenkt over hoe dit onderwerp beter verankerd kan worden, zowel binnen de culturele en creatieve sector als binnen de zorg?

Een kort overzicht van wat ik de laatste tijd ben tegengekomen.
Er is veel individueel aanbod van kunstenaars, om wat uiteenlopende voorbeelden te noemen: Sandra Schouten en Dirk Lieshout. Collectieven als de Turnclub proberen nieuw aanbod te ontwikkelen voor de zorg, ook hier vooral projecten van individuele kunstenaars. Ook bij project IDOLS waren projecten in de zorg. KunstLoc Brabant

heeft veel gepubliceerd over kunst in de zorg en brengt sinds kort een nieuwsbrief uit over dit onderwerp.
Er vindt onderzoek plaats, zoals Kunst in de Zorg, gefinancierd door ZonMw. Er is onderzoek naar zorg voor demente mensen en kunst en een publicatie van het Reisgezelschap over de verbinding tussen kunst, zorg en welzijn. Er zijn regelingen en programma's zoals Lang Leve Kunst, wat zich richt op ouderen, en Samen Cultuur Maken wat zich vooral richt op samenwerking in de wijk (en ook een kennisprogramma gaat organiseren). LKCA heeft onlangs een kanaal geopend binnen het sociaal domein om mensen te verenigen die actief zijn op dit gebied.

Wat me opvalt:

Er is veel aanbod van individuele kunstenaars of duo's, weinig van collectieven of grotere groepen, dus zeer kleinschalig.
Veel aanbod is gericht op individuen of kleine groepen in de zorg, met name deelnemers/cliënten/bewoners, vrijwel niet op het beleid van instellingen
Publicaties over projecten, zoals bij het Reisgezelschap en bij IDOLS, lijken zich vooral te richten op het proces van samenwerken en wat je daar onderweg tegenkomt. Veel minder op de effecten van de projecten. Misschien is dat de fase waarin veel van deze projecten verkeren, het is uitzoeken hoe uiteenlopende sectoren het best kunnen samenwerken. Of wordt onderzoek te laat bij deze projecten betrokken, zodat er geen vorm van 0-meting heeft kunnen plaatsvinden.
Er zijn geen standaardmethoden om de effecten van kunst in de zorg in kaart te brengen, behalve anekdotisch. Zie de prangende vraag van iemand uit de (Britse) praktijk:
http://lauratanner.co.uk/2020/12/03/evaluation-of-arts-in-healthcare-settings/. We weten dat de norm voor onderzoek in de zorg (Randomized Controlled Trials) noch haalbaar noch wenselijk is, maar hoe dan wel? Er zijn suggesties, maar hoe bekend zijn ze? Hoe vaak worden ze uitgevoerd?
Wat zou er moeten gebeuren? Een aantal suggesties, waarvan sommige vast lastig uitvoerbaar, maar daarom niet minder noodzakelijk:

Zorg voor plekken waar kunstenaars/ontwerpers terecht kunnen voor collegiale consultatie en advies van experts vanuit zowel zorg als cultuur om op hun projecten te reflecteren en ze te verbeteren (bijvoorbeeld KunstLoc, LKCA,

FondsCultuurParticipatie, Cultuur Oost)
Eén plek waar alle onderzoek naar kunst en zorg verzameld wordt, becommentarieerd en, waar nodig, vertaald wordt naar de praktijk. Zoals dit Engelse voorbeeld als verzamelplek: https://www.artshealthresources.org.uk/docs/ . Misschien wel een onderzoekstijdschrift zoals dit Skandinavische voorbeeld: https://www.nordicartshealth.fi/nordic-journal-of-arts-culture-and-health/?
Meer onderscheid maken naar verschillende soorten projecten. Veel projecten richten zich op bewoners/deelnemers/cliënten en maken hun leven aangenamer. Er zijn ook projecten die zich richten op het personeel en leidinggevenden van organisaties en instellingen om hun manier van werken te veranderen. Sommige projecten richten zich expliciet op het beleid van organisaties en instellingen om de rol van kunst binnen de zorg te vergroten en te verankeren. Enkele zorginstellingen hebben daar iemand voor aangesteld (hoe vaak zien die mensen elkaar?). Enkele projecten, zoals IDOLS, gaan te werk met een multistakeholderbenadering, oftewel brengen verschillende partijen bij elkaar die een relatie hebben met een ingewikkeld vraagstuk (bijvoorbeeld obesitas) en zetten kunstenaars en ontwerpers in om tot een nieuwe benadering te komen.
Probeer eens een grote hoeveelheid projecten op deze manier in kaart te brengen om te bezien wat je hiervan kunt leren. Waar moet er meer van komen, hoe kun je dat het beste bereiken?
Hoe bereiken we schaalvergroting? Zowel als het gaat om bereik (meer projecten) als om grotere projecten (is het mogelijk om kunstenaars vaker samen te laten werken?) als om het niveau waarop projecten actief zijn (individueel, groepen, leidinggevenden, beleid, systeemvraagstukken)?
Wat is nodig om de zorgsector mee te krijgen én te laten betalen voor wat ze krijgen? Hoe krijg je verzekeraars zover dat ze voor preventie en verbetering van aspecten van ‘positieve gezondheid’ kiezen? Nu worden veel projecten in de zorg vanuit cultuurbudgetten betaald. Meer onderzoek en bewijsvoering, schaalvergroting?
Nieuwe netwerken bouwen van kunstenaars, instellingen, opdrachtgevers en beleidsmakers?
Investeer in praktijkgericht onderzoek bij HBO-opleidingen. Bij Artez en HAN werken kunst en zorg al samen, dat mag op meer plekken. Bij opleidingen Social Work in den Haag, Amsterdam en Utrecht komt er meer en meer aandacht voor de inzet van kunst.

Kunnen OCW, LKCA en FondsCultuurParticipatie op landelijk niveau, KunstLoc en CultuurOost op regionaal niveau en enkele van de genoemde opleidingen met elkaar om de tafel om een gezamenlijk landelijk programma op te stellen? En wat wordt de rol van kunstenaars hierbij? En van ZonMw als financier van zorgonderzoek?

Ter ontspanning en aanmoediging, een filmpje over dans, gezondheid en dementie.
En verder

Leidt de coronacrisis ook tot artistieke vernieuwing? In dit artikel uit de Theaterkrant vindt een theaterfestival zichzelf opnieuw uit: heel klein theater van mens-tot-mens. Ze noemen dit een nieuw artistiek vertoog, de straat op, mensen ontmoeten en het contact aangaan. Voor velen met een geschiedenis in de community art klinkt dit wellicht lachwekkend, dat is wat zij altijd al deden. Gaat corona eindelijk community art en artistieke vernieuwing in het theater bij elkaar brengen? Deze theatermakers doen dit al heel lang.
Zijn er werkelijk grenzen aan de groei? Volgens dit artikel van ABNAMRO wordt de onderzoeksproductiviteit elk jaar 5% minder en neemt het aantal echt nieuwe uitvindingen behoorlijk af. Of kan Artificiële Intelligentie (AI) leiden tot meer uitvindingen? AI is regelgestuurd, innovatie niet. Dat betekent dat AI voorlopig ook heel veel niet-werkende uitvindingen oplevert en vooral een hulpje van de mens is, geen vervanging. Menselijke creativiteit blijft (voorlopig) onvervangbaar.
De politie werkt samen met kunstenaars en ontwerpers. Een interessant project waarin de spanning tussen regels en menselijk contact centraal staat. Wat is effectiever? Zie hier een voorbeeld en een publicatie: From the police with love. Een project wat voortgezet gaat worden…
Tot de volgende keer!
Als je me ergens bij kunt gebruiken: joost@valuesofculture.eu. En stuur deze Nieuwsbrief door….

Joost Heinsius